

„Critică distructivă” și „critică constructivă”

Evident, sunt provocat la priceperea înțelesului acestor două noțiuni, de către un titrat cu viață științifică prea liniștită și cu dorința de a o încheia la fel. Gândurile mele de aici ar fi și astea o cale pe care trebuie să se învețe ce ar fi alea „critici”, de unde purced și ce s-ar folosi ele. Ce pot să fac dacă istoricii din România vreau cu dinadinsul să facă abstracție și de teoriile lui Immanuel Kant și de cele ale lui Titu Maiorescu?

Să folosesc un model euristic și să nu apelez la opinii învârtite în jurul vreunei cărți. Voi apela la... arhitectură.

Deci, un profesionist oarecare vine cu un concept pentru o casă pe care ar trebui să o reabiliteze. Ca să nu fie „distructiv”, ar trebui să-i păstreze toate moștenirile și să nu dea decât câteva bidinele cu var și pensule de vopsea? Se întâmplă însă - lucru supărător!, că tocmai proprietarul cel vechi vine cu nemulțumirile și criticile: casa veche nu are baie, are instalațiile vechi, toate ușile și ferestrele sunt uscate și pătrunde vântul și frigul prin ele, trecerile prin încăperi nu sunt decomandate. Ca să fie *doar* constructiv, arhitectul ar trebui să-l combată pe proprietar că nu ar trebui să schimbe, dărâme sau să modifice nimic, ci doar să pună o terasă și o mansardă, ca să nu care cumva să fie acuzat că își bate joc de predecesorul său care a imaginat casa dintâi?

Orice critică vine din comparație, nu din izolarea lecturii. La fel se compară și casele, altfel o sigură casă nu se poate analiza, nici prețui, nici vinde. Cum pot face o critică comparată și „constructivă” cuiva care plagiază? Am auzit-o și pe asta: există *grade comparative de plagiere!* Nu la dimensiuni - atenție!, ci la „repertorii”. Inițiatorii acestei năstrușnicii trebuiau să compare repertoriile ca să discute apoi despre pretinsă scuză de vinovăție diminuată. Căci s-a uitat complet faptul că repertoriul plagiat nu era pornit din descrierea de artefacte simple, cu material și trei dimensiuni, ci din *complexe* denumite cetăți. Dacă cineva a fost scuzat de plagiat pentru că nu se poate descrie o cetate într-un repertoriu decât *într-un sigur fel* (al meu!) acest lucru a fost performat la Sibiu. Cred că evenimentul merită reținut în istoria istoriografiei naționale.

La o casă, ca și la o carte, ce este intangibil sau dezvoltator fără negarea a ceva perimat?

Din „nefericire” un istoric nu poate face operațiunile unui arhitect pe tăcute ori într-o sferă îngustă. El este obligat să *scrie*. Adică să transfere relația cu vechiul într-o *sucesiune de atitudini comunicate public* și nu într-o relație personală ori foarte restrânsă. Chiar dacă nu ar scrie nimic original și ar tot tăia de la unul, de la altul, ansamblul tot va purta amprenta halucinației de colaje. Nici cu textele altora furate (ori făcute cadou) nu ar scăpa cu frumusețea penajului vreunui pițigoi ori papagal. Aceasta pentru că nu se poate compara la preț și loc de vitrină, un boț de lut, cu caolinul! Este nevoie de chiar atât de multă zestre pentru a face discernământul elementar și academic?

Nu mai există în istoriografie subiecte noi și virgine, care să poată fi concepute în așa fel încât predecesorii istorici să fieocoliți cu eleganță de schiori slalomiști, de tineri antrenați „a nu supăra” sau atinge măcar cu vreo floare pe seniori cei clăditori de case/cărți magnifice. Din acest păcătos motiv, oricine vrea să scrie, se izbește inevitabil ce ceea ce s-a scris înaintea lui; și bun și rău. Care ar fi atunci soluția „receptă”, care arocoli critica:

- Să se facă că nici nu există texte anterioare scrise de către alții?
- Să găsească de fiecare dată scuze pentru corecțiile pe care le-ar avea de aplicat celor scrise înainte ori să chiar pluseze cu explicații îngăduitoare pentru ceea ce nu au știut și nu au scris predecesorii?

Acrobațiile de un asemenea tip nu pot fi conduse la nesfârșit pentru că există ceva care sună foarte ciudat și chiar deturnează esența principală, voit pașnică, a unui text nou: „aparatur critic”! Ce facem atunci, pentru că, în lipsă, orice text istoriografic este descalificat din start la nivel de povestioară de foaie pentru călătorii de la CFR? Nici să cităm numai izvoare nu se poate. Toate celelalte citări stabilesc o relație de informare și control, în așa fel încât să consolideze noua producție a celui ce dorește să urce natural către lauri academici și trepte de salarizare. Mai putem să driblăm și în continuare. A cita „selectiv” este nu numai o salvare, dar poate fi și o răzbunare pe autorul de alături, care nu-ți place. Dacă încerci toate perversiunile de acrobat al redactărilor, când le faci și pe altele tot prost (aruncând notele de-a valma, fără elemente de regăsire) se cheamă că îți bați joc, pur și simplu, de proprii tăi confrăți și cititori, ajungând la nivelul unui

formalism de mitocan îmbrăcat în frac (sau, pentru echilibru: țață în rochie de bal).

După ce ai strecurat la concentrație minimă rostul unui aparat *critic*, va trebui să fi și „constructiv”. Adică cum, rog explicați? Să rescrii din nou textul cel defect și să dai cartea/articolul la retipărire, pe banii tăi? Să tipărești o erată elegantă, lipită la fel, după ultima pagină a mângâiatului cu critica constructivă? Să o faci mereu cu scuze de genul: „antecesorul nostru este un geniu, dar a avut o clipă de insatisfacție familiară”, „vă rugăm treceți cu vederea, cartea următoare va fi mult mai valoroasă”? Următorul supus penibilului ar fi cel care ar imagina o astfel de plămadă de „critică frumoasă”. Nu discut despre inutilitatea care se numește „prezentare”, în care mi se face hatârul a mi se povesti cuprinsul și de a scoate în evidență născânda genialitate a creatorului de pagini.

O altă soluție, agreată la nivel național, ar fi să-i lăsăm în plata Domnului pe plagianți, producători de salam cu cal nesemnalat, gunoaie culturale sau științifice, pentru că vor muri singuri! O falsă înțelepciune sau drogare care se numește autobatjocură; care nici măcar gratuită nu este la oricare analiză contabilă. În generozitatea noastră nemărginită, orice hoț sau mincinos *trebuie* lăsat să subziste, nici măcar din caritate creștină, ci numai din inerție.

Din aceste motive, ca să construiești bine, în arhitectură, ca și în istoriografie (dar și în agricultură, politică și fotbal), trebuie să scuturi bine și să te asiguri că nu ai rebuturi în cale. Ca să fi constructiv, trebuie să începi a fi distructiv! Altfel, rămâne dâra peștelui prin apă și fumul bunelor intenții.

Vreau o lecție mai bună de la cel care crede că lucrurile se pot tranșa cu satârul în felul în care am definit acest text.

Adrian Andrei Rusu